

شماره سند: ۱

تاریخ: ۲۴ ذیقعدہ ۱۳۰۱ [ه.ق. / ۱۵ سپتامبر ۱۸۸۴ م. / ۲۴ شهریور ۱۲۶۳ ه.ق.]

فرستنده: «رنه دو بالوا» شارژ دافر سفارت جمهوری فرانسه

گیرنده: وزارت امور خارجه

موضوع: مأموریت «دیولافوا»^۱ و «بین» در ایران

نمره: -

یادداشت

مجدداً دوستار از جانب دولت جمهوریّه فخریه مامور کردیدم [گردیدم] که در خصوص حفر و استکشاف خرابه شوشتر از دولت علیه استرخاص نمایم و نیز ضمناً آنجنابجلالتماب [آن جناب جلالتماب] را مطمئن مینمایم [می نمایم] که مأموریت مسیو دولافوا مهندسباشی [مهندس باشی = سر مهندس] وزارت منافع دولت جمهوریّه و مسیو بین مهندس همانوزارت [همان وزارت] جلیله از برای حفر خرابه شوشتر بهیچوجه [به هیچوجه] من الوجوه بجهت [به جهت] منافع شخصی خودشان نمیباشد [نمی باشد] و دخلی بخیالات [به خیالات] و ارادات آنها ندارد بل که مأموریتشان [مأموریتشان] از جمله احکام مخصوص دولتی است و از جانب دولت جمهوریّه باین [به این] تحفیر مأمور میباشد [می باشد] و دولت جمهوریّه فرانسه با کمال میل منت خواهد داشت از دولت علیّه در صورتیکه [در صورتی که] اعلیحضرت قدرقدرت اقدس همایونی دامت سلطنته در اینخصوص [این خصوص] اجازه عطا فرمایند و اینکه سابقاً در مراسله وزارت امور خارجه دولت فرانسه بجای خرابه مقابر ذکر شده بود [،] شک نیست که سهواً بوده و در آنموقع [آن موقع] مقصود همان خرابه است و این بسی معلوم است که دولت و ملت نصاری هم [به] ماسترکیش اسلام احترام زیاد (قایل هستند) و اعتبار کلی بمقابر [به مقابر]

۱. مارسل اگوست دیولافوا "Marcel Auguste Dieulafoy" مهندس و باستانشناس فرانسوی. وی مهندس راه بود و در سبکهای معماری شرقی و غربی و ارتباط آنها با یکدیگر مطالعاتی داشته است. نامبرده در شوش به کشف کاخهای داریوش وارد شیر شد و قطعات گرانبهای زیادی را برای موزه لوور پاریس تهیه کرد (فرهنگ معین ج اول، زیر کلمه "دیولافوا")

راجع مینمایند [می‌نمایند] و آن اماکن را شریف و محترم میدانند [می‌دانند] و هم دولت جمهوریّه فرانسه حاضر است پس از مأمور شدن چند نفر مهندس مخصوص از جانب دولت علیّه ایران و اختیار مامورینی که خود صلاح دانند مقبره دانیال پیغمبر را که هم قریب بشوستر [به شوستر] است [،] اهرام آنجا را تعمیر نمایند و مرمت کند و تتمه آن [پیرامید] را که شروع شده است بانجام [به انجام] رساند و آن خرابه که مقصود و منظور است و مایل بحفر [به حفر] آن میباشد [می‌باشد] ابداً در آنجا [آنجا] مقبره نبوده و نمیشد [نمی‌باشد] بلکه از تعمیرات مجوس و بناهای قدیم است [،] و هم اگر چه اتفاقاً در بین حفر و استکشاف [،] پارچه‌های طلا یا نقره در انمحل [آن محل] پیدا شود [،] خاصّ دولت علیّه است ولیکن دولت جمهوریّه فخریه محض حق مسبق و پیشی جستن محقّ است که آن پارچه‌ها را بقیمت [به قیمت] طلا و نقره خریداری نماید و در اینموقع [این موقع] با کمال احترام متمنی میشود [می‌شود] که آنجنابجلالتماب [آن جناب جلالتماب] با نهایت اهتمام و بذل مساعی جمیله از حضور اعلیحضرت قدرقدرت اقدس همایون دامت دوام سلطنته اجازه و رخصت در اینحفر [این حفر] و استکشاف تحصیل نماید و بزودی دوستار را از اطلاع بران [آن] قرین امتنان نمایند [،] زیاده زحمت باشد [،].*

۲۴ شهر ذی‌قعدة الحرام ۱۳۰۱

محل مهر شارژ دافردولت

جمهوریّه فخریه فرانسه

رنه دو بالوا

*. بایگانی اسناد وزارت امور خارجه، سال ۱۳۱۲ ه.ق، صندوق ۲۲، پرونده ۱.

شماره سند: ۲

تاریخ: ۱۶ ذیقعدہ ۱۳۱۲ [ه.ق. / ۱۲ مه ۱۸۹۵ م. / ۲۳ اردیبهشت ۱۲۷۴ ه.ش.]

فرستنده: سفارت فرانسه

گیرنده: وزارت امور خارجه

موضوع: قرارداد امتیاز انحصار انکشاف آثار قدیمه در ممالک محروسه ایران

نمره: -

قرارنامه

در باب امتیاز انحصار انکشاف آثار قدیمه در ممالک محروسه ایران

فصل یکم (۱) نظر به اتحاد قدیمی و دوستی خالصی که خوشبختانه از سالیان دراز فی مابین دولتین قوی شوکتین ایران و فرانسه موجود است [،] خاصه بملاحظه [به ملاحظه] مشایخ علمی که دولت فرانسه دارد [،] سرکار بندگان اعلیحضرت قدرقدرت اقدس همایون شاهنشاه کل ممالک محروسه ایران دام سلطانه [،] اعطا میفرمایند [می فرمایند] بدولت [به دولت] فرانسه امتیاز انحصار انکشاف آثار عتیقه را در تمام خاک ایران [.]

فصل دوم (۲) از این امتیازنامه خارج است تمام اماکن مقدسه مشرفه از قبیل مساجد و مقابر و دانشمندان فرانسه که مباشر اعمال حفریه خواهند بود [،] تمام عادات و رسوم و آداب مملکتی را کاملاً محترم و مرعی خواهند داشت [.]

فصل سوم (۳) تمام مخارج از هر جهت بعهدہ [به عهده] دولت فرانسه خواهد بود [.] دولت علیہ ایران بهیچوجه [به هیچوجه] من الوجوه مشارکتی در مخارج نخواهد داشت [.]

فصل چهارم (۴) در هر موقعی که از طرف دولت جمهوریہ فرانسه بکارگذاران [کارگزاران] دولت علیہ اطلاع داده شود که در فلان نقطه معین [،] بنای حفر و انکشاف دارند [،] دولت علیہ ایران یک نفر مأمور دانای قابلی معین میفرماید [می فرماید] که در تسهیل مهمات آنها [،] همراهی و اهتمام کند و احترامات لازمه نسبت بدانشمندان [به دانشمندان] فرانسه بعمل [به عمل] آورد. مراقب و مواظب باشد که در شرایط مقررہ در امتیاز [،] از طرفین مرعی و مستحکم بماند [،] و همینطور چون سفارت فرانسه میخواهد [می خواهد] مسئولیت کامل داشته باشد در برابر دولت

علیه ایران،] از امورات دانشمندان فرانسه یک نفر از اجزای سفارت فرانسه را مأمور خواهد نمود تا در نقاطی که مشغول انکشاف باشند،] حاضر باشد و از هر چیز مراقبت کامل بعمل [به عمل] آورد.]

فصل پنجم (۵) حکومت فرانسه وعده میدهد که نگذارد مأمورین او هیچطور حالتی از چگونگی اعمال خود را طبع و انتشار نمایند،] بدون اینکه این طبع و انتشار از طرف دولتین فرانسه و ایران ماذون و مجاز باشد [.]

فصل ششم (۶) اشیاء نفیسه از قبیل طلا و نقره یا جواهر اگر پیدا شود،] ملک مخصوص دولت علیه ایران خواهد بود،] ولی چون مأمورین فرانسه در انکشاف آن زحمت کشیده‌اند،] اگر بخواهند خریداری نمایند،] دولت ایران نصفه آنرا بقیمت [به قیمت] عادلانه بآنها [به آنها] خواهد فروخت و نصف دیگر را هم در صورتیکه [در صورتی که] دولت علیه خواسته باشد بفروشد دولت فرانسه مقدم خواهد بود.]

فصل هفتم (۷) از حجاری و مجسمه و خطوط هر چه یافت شود،] می‌توانند نقشه و قالب آنرا بردارند و آنچه پیدا شود،] نصف آن مال دولت فرانسه خواهد بود [.]

فصل هشتم (۸) در برابر این التفات مخصوص ملوکانه،] که دولت قوی شوکت اعلیحضرت اقدس همایون شاهنشاهی دام سلطانه نسبت بخواش [به خواهش] دولت فرانسه فرموده‌اند،] دولت فرانسه هم مبلغ ده هزار تومان بحضور [به حضور] مبارک بندگان اعلیحضرت اقدس معظم له دامت سلطنة،] تقدیم خواهد نمود.]

در طهران در دو نسخه نوشته و مبادله شده،] بتاريخ ۱۶ شهر ذیقعدۀ هزاروسیصد و دوازده هجری مطابق دوازدهم ماه مه هزار و هشتصد و نود و پنج میلادی.)*

امضای ناصرالدین شاه

محل مهر	وزیر مختار دولت	قرارنامه دولتی موشح
	جمهوریه فرانسه	به امضای دستخط همایونی است
رنه دوبالوا	محل مهر	صدراعظم

*. بایگانی اسناد وزارت امور خارجه، سال ۱۳۱۲ ه.ق، صندوق ۲۲، پرونده ۱.

شماره سند: ۳

تاریخ: ۲۹ اکتبر ۱۸۹۷ [م. ۲/ جمادی الثانی ۱۳۱۵ ه. ق. ۷/ آبان ۱۲۷۶ ه. ش.]

فرستنده: ژاک دومرگان

گیرنده: امین الدوله صدراعظم

موضوع: تقسیم آثار باستانی بین دولت ایران و فرانسه

نمره: -

مکتوب «مسیو مرگان» رئیس هیئت مأمورینی که از طرف وزارت علوم فرانسه

بایران [به ایران] اعزام شده بحضرت [به حضرت] اشرف امین الدوله^۱ صدراعظم ۲۹ اکتبر ۱۸۹۷

در تعقیب مذاکرات روز گذشته [ه] با نهایت افتخار بحضرت [به حضرت] اشرف پیشنهاد مینماید [می نماید] که قرار قطعی درخصوص تقسیم عتیقه جاتیکه [عتیقه جاتی که] هیئت مأمورین فرانسه در ایران کشف مینمایند [می نمایند] داده شود [ه] بدینطریق [بدن طریق] که در آخر هر سال عتیقه جاتی که از هر محلی بدست [به دست] آمده بترتیب [به ترتیب] قرعه تقسیم شود [ه] چنانچه کلکسیون متساوی بدست [به دست] آمد، مأمورین ایران و رئیس هیئت مأمورین فرانسه بر حسب قرعه تقسیم مینمایند [می نمایند] و صورت مجلسی نیز از ترتیب کشیدن قرعه مینویسند [می نویسند].

صندوقهای عتیقه جاتیکه [عتیقه جاتی که] متعلق بایران [به ایران] است [ه] بمهر [به مهر] مامور ایران و هیئت مأمورین فرانسه بحاکم [به حاکم] ایالتی که در آنجا حفریات بعمل [به عمل]

۱. «میرزا علی خان امین الدوله» فرزند «محمد خان سینکی مجدالملک» از ۱۵ سالگی مناصب مختلفی را در دربار «ناصرالدین شاه» و «مظفّرالدین شاه» داشت. در ماه صفر سال ۱۳۱۵ «مظفّرالدین شاه» پس از عزل «امین السلطان» نامبرده را که مروی مطلع و نویسنده بود، به صدراعظمی انتخاب نمود. وی در ترویج معادن و ایجاد کارخانه‌ها کوشید و می‌خواست دست به اصلاحاتی بزند که با مخالفت‌های شاه روبرو شد و عاقبت شاه را وادار کردند که او را عزل نماید. «امین الدوله» در ۱۳۱۶ این سمت استعفا کرد. سفرنامه‌ای از او به چاپ رسیده و نسخه تاریخی به خط و انشای او در دست است که فساد دربارهای ناصرالدین شاه و مظفّرالدین شاه را به تفصیل بیان نموده است.

آمده تحویل میشود [می شود] و صندوقهاییکه [صندوقهایی که] متعلق بفرانسه [به فرانسه] است [،] بهمین [به همین] ترتیب مهر خواهد شد و مأمور فرانسه مجاز است که صندوقهای فوقرا [فوق را] در ایران نگاه بدارد و هر وقت که مناسب داند بفرانسه [به فرانسه] ارسال دارند.[.]

نظر باینکه [به اینکه] ترتیب فوق منصفانه و منافع طرفین نیز محفوظ میباشد [می باشد] حضرت اشرف و اینجانب بترتیب [به ترتیب] مذکور رضایت میدهیم [می دهیم] مقصود از تحریر این مکتوب تصریح و تشریح مطالب مذاکرات و ترتیب اجرای ماده ۷ عهدنامه ۱۲ مه ۱۸۹۵ که مابین دولت جمهوری فرانسه و دولت علیه ایران منعقد شده [،] میباشد [می باشد].^۱

امضای (مرگان) رئیس هیئت مأمورین فرانسه

۱. بایگانی اسناد وزارت امور خارجه، سال ۱۳۱۵ ه.ق، صندوق ۲۲، پرونده ۱.

شماره سند: ۴

تاریخ: ۳۱ اکتبر ۱۸۹۷ [م. ۴/ جمادی الثانی ۱۳۱۵ ه.ق. / ۹ آبان ۱۲۷۶ ه.ش.]

فرستنده: امین الدوله

گیرنده: ژاک دومرگان

موضوع: پاسخ «امین الدوله» به درخواست «مرگان» در مورد تقسیم عتیقه‌جات و تاسیس موزه در تهران

نمره: -

ترجمه

مکتوب حضرت اشرف امین الدوله صدر اعظم به مسیو مرگان مورخه ۳۱ اکتبر ۱۸۹۷

رئیس هیئت اعزامی وزارت معارف فرانسه در ایران

وصول مراسلات شریف مورخه ۱۶ و ۲۱ جاری را محترماً باطلاع [به اطلاع] شما رسانده ذیلاً بدرج [به درج] جواب مبادرت میورزد [می‌ورزد]. احکام لازمه به نماینده [ای] که از طرف دولت علیه درخواست کرده بودید [،] داده شده تا در مسافرت‌های علمی با شما همراهی نماید [،] فرمان و احکامیکه [احکامی که] برای شما لازم بود سفارت [به سفارت] فرانسه ارسال شده و همانقسمیکه [همان قسمی که] در مراسله نمره ۲۹ تقاضا کرده بودید [،] مسئله تقسیم اشیاء عتیقه که از حفریات هیئت اعزامی بدست آید [به دست آید]. باین [به این] قسم حل خواهد شد که در اختتام هر سال در هر محل اشیاء مذکور بقرعه [به قرعه] کشیده شوند و در باب مبلغی که بایستی برای خرید اشیائیکه [اشیائی که] مطابق قرعه سهم شما میشود [می‌شود] بدولت [به دولت] بپردازید [،] مخصوصاً بر طبق مقررات عهدنامه ۱۸۹۵ رفتار خواهد شد [،] ولی راجع به قسمت آخر مراسله ۱۶ شهر جاری شما و پیشنهاد مودت‌آمیزی که برای ایجاد یک موزه از اشیاء قدیمه در طهران [تهران] نموده بودید [،] امیدوارم این کشفیات باندازه‌ای [به اندازه‌ای] بسط پیدا کند که در مراجعت بطهران [به تهران] بتوانید موزه جدید را به قسمی که سهم دولت علیه خواهد شد تاسیس و افتتاح نمائید [،] این مسئله موجب امتنان و مسرت اعلیحضرت [اعلی حضرت] خواهد شد [،] ۱

امضاء .. علی

شماره سند: ۵

تاریخ: ۲۱ ذی‌حجه ۱۳۱۶ [ه.ق. ۲ / مه ۱۸۹۹ م. / ۱۳ / فروردین ۱۲۷۸ ه.ش.]

فرستنده: «حیدر^۱» از دزفول

گیرنده: صدراعظم

موضوع: غیرممکن بودن همراهی «دکتر حیدر» با مسیو «دومرگان» به‌علت نرسیدن مقرری

ماه‌بانه وی

نمره: ۱

حضور مبارک بندگان حضرت مستطاب اشرف اعظم آقای صدراعظم مدظله [.] بیستم ذی‌حجه مسیو دومرگان از راه پشت کوه عازم کرمانشاهان [.] تابستان در بیستون و طاق بستان محض برداشتن طرح صور و خطوط محککه متوقف، پائیز از راه بغداد و عماره مراجعت بشوش [به شوش] می‌نماید [.] همراهی چاکر با مسیو دومرگان غیرممکن، زیرا هفت ماه است مقرری چاکر نرسیده [.] تازه از ایالت از اقساط گمرک هذاه‌السنه سه ماهه حواله داده که از نیمه ذی‌حجه تا آخر صفر بتدریج [به تدریج] وصول نماید [.] چون مسیو لامور از راه بوشهر وارد اصفهان محض بعض مطالب خودشان طهران می‌آید [می‌آید] ... یحتمل بعض [به بعض] لحاظ حضور چاکر صلاح باشد [.] بعلاوه بعضی عرایض لازم هم دارد مستدعی است چاکر را احضار بطهران [به تهران] فرمائید از راه بختیاری اصفهان شرفیاب شود.^۲

چاکر حیدر

۱. نواب والا دکتر «حیدر میرزا» مأمور دولت وقت در شوش بود.

۲. بایگانی اسناد وزارت امور خارجه، سال ۱۳۱۶ ه.ق، صندوق ۲۲، پرونده ۱.

شماره سند: ۶

تاریخ: ۱۴ محرم الحرام ۱۳۱۷ [ه.ق. / ۲۴ مه ۱۸۹۹ م. / ۴ خرداد ۱۲۷۸ ه.ش.]

فرستنده: دکتر حیدر میرزا

گیرنده: وزارت امور خارجه

موضوع: قلعه سازی فرانسویها در بالای تپه شوش

نمره: ۱۷۱

سابقاً شرحی از عملیات مسیو دومرگان صاحب امتیاز کشفیات شهر شوش که بقول [به قول] فرنگیها (کمپانی سرقت فرانسه) یاد کرده می شود عرض کرده بود [،] از قرار اطلاعاتی که تازه رسیده است در شهر شوش تپه بلندی بوده در بالای آن تپه قلعه کوچ آجری بنا مینمایند [می نمایند]. قلعه مدور است و چهار اطاق بزرگ ساخته اند و دور اطاقها دالانی بطور غلام گردش [گردش] ساخته اند که راه ممر مدخل اطاقها از آن دالان است و در دیوار بیرونی آن همه جا سوراخها و مزق‌ها^۱ به بیرون گذاشته شده [است]. ارتفاع این تپه با آن قلعه سی و پنج زرع است و در وسط صحن این قلعه [،] چهار پایه محکمی ساخته و مثل برج ایفل طاقی بروی [به روی] چهار پایه زده و بالای طاق را مناره بلندی مشغولند می سازند که قابل گذاشتن توپهای بزرگ در بالای آن خواهد بود و شهر شوش را که حفریات می نمایند [،] ابتداءً کوچه [کوچه‌ای] حفر مینمایند [می نمایند] بعد در و دیواری بالا آورده روی آن را ضربی آجری میزنند [می زنند] که تمام آنچه را حفر کرده اند [،] دالانهای وسیع و طولانی کج و آجری میسازند [می سازند] که کلاً انبارهای محکمی است و هر روز دو سه هزار عمه استمراراً مشغول کار است و آنچه حمل و نقل میکنند [می کنند] و می آورند در گمرک پرس و سؤال و تعرض نمی شود [،] اسلحه و آلات ناریه [= اسلحه و مهمات] بی مزاحمت می آورند [،] امتیازی که بآنها [به آنها] داده شده است فقط کشفیات است [،] معلوم نیست این بناها و این تأسیس‌ها برای چیست [،] در نظر انور اولیای

۱. مزقل - سوراخی که در دیوار برای تیراندازی می ساختند.

دولت ابدمدّت مسئله اقدامات فرنگیها در دست اندازی بممالک [به ممالک] مقصوده خودشان بخوبی واضح است و سوء نتایج و ندامت عاقبت این اقدامات دلخواهانه که در شوش می نمایند بهیچوجه [به هیچوجه] پوشیده نیست [،] همینکه خارج از مدلول امتیاز خود یا بکاری [به کاری] که مضرّ برای دولت علیّه ایران است اقدامی کرده اند [،] اولیای دولت ابد مدّت حق دارند آن امتیاز را مفسوخ فرموده دولت علیّه را از نتایج مشهوده آن مستخلص فرمایند [.] بمّنه تعالی و حسن تأییده^۱

امر اجل افخم مطاع

۱. بایگانی اسناد وزارت امور خارجه، سال ۱۳۱۷ ه.ق، صندوق ۲۲، پرونده ۱.

شماره سند: ۷

تاریخ: ۱۴ محرم الحرام ۱۳۱۷ [ه.ق. / ۲۴ مه ۱۸۹۹ م. / ۴ خرداد ۱۲۷۸ ه.ش.]

فرستنده: [دکتر حیدر میرزا]

گیرنده: وزارت امور خارجه

موضوع: کشف دو مجسمه فلزی گرانبها در حفریات شوش

نمره: ۱۷۲

از قرار اطلاعاتی که حاصل شد [،] بتازگی [به تازگی] در حفریات شوش دو عدد بت فلزی بدست آورده [،] بعضی میگویند [می‌گویند] طلا بوده و بعضی میگویند [می‌گویند] فلز دیگر بوده [،] در هر صورت [،] انتیک‌شناسان میگویند [می‌گویند] این دو مجسمه فلزی که پیدا شده هر یک دو کرور^۱ تومان قیمت دارد [،] یعنی بفروش می‌رود [به فروش می‌رود] قیمت دو تا چهار کرور تومان می‌شود [،] معلوم نیست مسیو دومرگان از پیدا کردن این دو مجسمه بزرگ گرانبها [،] باولیای [به اولیای] دولتی ابد مدت اطلاع داده یا خیر و مدلول فصول امتیازنامه^۲ او در پیدا شدن این مقوله چیز گرانبها چیست [،] آیا تمام آنرا [آن را] چنانکه حق دولتی است [،] بدولت [به دولت] خواهد داد و یا حق زحمت خود را موضوع کرده باقی آنرا بدولت خواهد داد [،] در هر حال اینگونه مکننت مکنونه دولتی را نباید از دست داد [،] علی‌الخصوص با این بی‌پولی [،] از این پول گزاف نمیتوان [نمی‌توان] صرف نظر کرد [،] الان چند فروند جهاز جنگی کوچک در شط‌العرب و خلیج فارس بتعجیل [به تعجیل] لازم داریم [،] میتوان [می‌توان] یکی از آنها را فروخت و چند فروند جهاز جنگی گرفته. بخلیج [به خلیج] فارس انداخت که همچو سرمایه ثروتی بغفلت [به غفلت] از دست نرفته باشد و بحکم [به حکم] ضرورت [،] امروزه برای حفظ مملکت جهازهای جنگی تحصیل شده باشد [،] این چهار کرور را که بدزدی [به دزدی] از ما میبرند [می‌برند] میتوان [می‌توان] سرمایه ساختن تمام راههای آهن ایران کرد [،] اگر مقرّر فرمایند [،] فدوی میتواند [می‌تواند] ترتیب آنرا عرض کند [،] که با همین چهار کرور [،] بمرور [به مرور] تمام راههای آهن ایران ساخته شود [،] اطلاعاً جسارت بعرض [به عرض] شد.^۲

امر اجل اشرف افخم مطاع

۱. هر کرور برابر با پانصد هزار تومان است.

۲. بایگانی اسناد وزارت امور خارجه، سال ۱۳۱۷ ه.ق، صندوق ۲۲، پرونده ۱.

شماره سند: ۸

تاریخ: ۱۷ صفر ۱۳۱۷ [ه.ق. / ۲۶ ژوئن ۱۸۹۹ م. / ۵ تیر ۱۲۷۸ ه.ش.]

فرستنده: [دکتر حیدر میرزا]

گیرنده: وزارت امور خارجه

موضوع: ورود «مسیو دومرگان» به کرمانشاهان

نمره: -

مسیو دومرگان که از دانشمندان فرانسه و مأمور حفر و انکشاف آثار قدیمه است [،] دیروز وارد کرمانشاهان شده قبل از ورود خودش فرمان جهانمطاع [جهانمطاع] که خطاب بحکام [به حکام] ولایات و کارگذاران [کارگزاران] دیوانی شرف صدور یافته است [،] فرستاده بود [،] جناب مستطاب اجل اکرم افخم آقای اقبال الدوله زید اجلاله [،] زیارت نموده از مدلول آن مستحضر گردیده نظر بفحای [به فحای] فرمان مبارک [،] محترماً وارد منزل که برای مشارالیه مهیا کرده بودند شد [،] و لوازم احترام از او چه از طرف ایالت و چه از کارگزاری بعمل [به عمل] آمده امروز عصر بعمارت [به عمارت] حکومتی آمده ملاقات نمودند [،] و با کمال محظوظیتی بمنزل [به منزل] خود عودت نمود [،] از قرار تقریر خودشان [خوانده نشد] و در شهر و اطراف این حدود گردش کرده خواهند رفت [،] اطلاعاً جسارت نمود [،] الامر ... الامر

معروضه ۱۷ شهر صفر سنه ۱۳۱۷^۱

۱. بایگانی اسناد وزارت امور خارجه، سال ۱۳۱۷ ه.ق، صندوق ۲۲، پرونده ۱.

شماره سند: ۹

تاریخ: [۱۳۱۷ ه.ق. / ۱۹۰۰ م. / ۱۲۷۹ ه.ش.]

فرستنده: حیدر میرزا نماینده دولت ایران در شوش

گیرنده: وزارت امور خارجه

موضوع: بدرفتاری «مسیو دومرگان» با مأموران دولتی

نمره: -

در باب مسیو دو مرقان [،] مأمور دولت فرانسه که در شوش است [،] از قرایین داخله و خارجه همچو معلوم و مذاکره میشود [می شود] که آدم بدهوایی است [،] رفتار و سلوک خوبی با مامورین دولت قوی شوکت [قوی شوکت] ندارد [،] چنانکه در آن فقره‌ها رفتن اللهقلی خان و تحصیل ترضیه از جنرال قونسول [کنسول] فرانسه فرمودید که مخصوصاً اینطور وعده داده‌اند [،] همینکه اللهقلی خان برود [،] از او ترضیه بخواهد [،] مسیو دومرگان را از شوش تغییر خواهند داد [،] حالا محض اینکه بدهوایی او معلوم بشود [،] کاغذی همین روزها برای مخلص نوشته بود که عین کاغذ او را خدمت جناب مستطاب اجل عالی فرستادم [،] ملاحظه خواهید فرمود [،] درست کاغذ او را ملاحظه فرمایید [،] معلوم خواهد شد که چه قدر بدهوا است و مخصوصاً از مضمون کاغذش می‌نماید که من حاکم سابق را معزول کردم [،] و بمیل [به میل] من این کارها میشود [می شود] در تغییر او هم چنانچه اقدامی بفرمائید [،] اسباب آسودگی خواهد بود [،] و بعضی اشکالات و زحمات پیش نخواهد آمد که در آتیه باعث دردسر و زحمت جناب مستطاب اجل اکرم عالی بشود در اینباب [این باب] هم هر طور که مقتضی است اقدام و مخلص را هم مطلع خواهید فرمود [،] زیاده مصدع نمیشوم [نمی شوم].^۱

۱. بایگانی اسناد وزارت امور خارجه، سال ۱۳۱۷، صندوق ۲۲، پرونده ۱.

شماره سند: ۱۰

تاریخ: ۱۶ ربیع الاول ۱۳۱۷ [ه.ق. / ۲۳ ژوئیه ۱۸۹۹ م. / ۱ مرداد ۱۲۷۸ ه.ش.]

فرستنده: وزارت امور خارجه

گیرنده: صدر اعظم

موضوع: اعزام «محتشم السلطنه» به سفارت فرانسه جهت مذاکره با وزیر مختار در مورد بدرفتاری «مرگان»

نمره: -

فهرست عرض عییدانه

در خصوص انکشافات سوس [شوش] که حیدر میرزای دکتر راپرتی تقدیم کرده بود که بعرض [به عرض] رسیده و دستخط مقدس [دستخط مقدس] ملوکانه شرفصدور [شرف صدور] یافته بود که با وزیر مختار فرانسه مذاکره شود [،] محتشم السلطنه را بسفارت [به سفارت] فرانسه فرستادم که هم در آنخصوص [آن خصوص] و هم در باب مراسله که در فقره نصرالحکما از کمپانی فرانسوی از سفارت فرانسه نوشته و نسبت بمستشارالدوله [به مستشارالدوله] بهجت نویسی کرده بودند [،] با وزیر مختار مذاکرات نماید [،] معزّی الیه هم بسفارت [به سفارت] رفته با وزیر مختار فرانسه مذاکره نموده و اینک راپرت ملاقات مزبوره [را] از عرض پیشگاه مبارک میگذارند [می گذارند]. مراسله مذکوره [را] هم بوزیر [به وزیر] مختار رد کردند و از سفارت تغییر مراسله را داده بطور [به طور] شایسته نوشته ارسال نمودند [،].^۱

۱. بایگانی اسناد وزارت امور خارجه، صندوق ۲۲، پرونده ۱.